

Stockholm den 13 december 2021

Till Justitiedepartementet
Diarienummer Ju2021/03517

Via mejl

Remissvar avseende promemorian Upphovsrätten på den digitala inre marknaden (Ds 2021:30)

Bildupphovsrätt är en förening som har som mål att främja bildskapares ekonomiska och upphovsrättsliga intressen. Vi representerar fler än 9 000 direktanslutna upphovspersoner i Sverige samt organisationerna: Konstnärernas Riksorganisation, Svenska Fotografers Förbund, Svenska Tecknare, Journalistförbundet, Svenska konstnärsförbundet och Bildleverantörernas förening. Dessutom företräder Bildupphovsrätt cirka 90 000 utländska bildupphovspersoner genom de systerorganisationer vi samarbetar med. Bildupphovsrätt följer svensk och internationell upphovsrättslagstiftning.

Bildupphovsrätts medlemsorganisationer har också lämnat egna remissvar, som tillsammans med detta remissvar ger en tydlig bild av bildorganisationernas samlade bedömning av promemorian.

Bildupphovsrätt instämmer även i det yttrande som lämnats in av KLYS/Copyswede, särskilt med avseende på avsnitt 13.

Bildupphovsrätt i Sverige

Fredrik Lomäng, VD

Bildupphovsrätts remissvar - Upphovsrätten på den digitala inre marknaden (Ds 2021:30)

Inledning

Den stora samhällsförändring digitaliseringen medfört har strukturellt haft såväl positiva som negativa konsekvenser för bildskaparna. Till de positiva elementen kan räknas att det blivit enklare och billigare att föra ut information om de verk som bildskaparna framställer, till exempel kan utställningar och arbetsprover marknadsföras enklare och även mer effektivt. Men tyvärr måste det konstateras att de negativa konsekvenserna varit mer påtagliga, möjligheter att få inkomster från användningen av våra verk har minskat drastiskt. Digitaliseringen lever inte sitt eget liv utan samverkar med andra företeelser i samhället även om teknikutvecklingen i sig varit en ledande och dominerande faktor de senaste dryga 20 åren. Den negativa utvecklingen vad gäller inkomstmöjligheter har kommit stegvis och ofta som ett resultat av den påverkan digitaliseringen haft på andra aktörer som bildskapare är beroende av som leverantör av bilder.

Den omstrukturering som digitaliseringen inneburit har även resulterat i framväxten av nya onlinetjänster, strukturen på flera av dessa är sådan att de i praktiken etablerar ett monopol i sin nisch eller på sitt område. Dessa har gått in bland annat på annonsmarknader och tagit intäkter från etablerade aktörer såsom tidningar och tidskrifter. Det sker genom att snylta på material från dessa publikationer. Det har också etablerats ett stort antal så kallade nyhetsaggregatorer som agerar på liknande sätt som plattformarna. När annonsintäkterna minskar kraftigt försöker publicisten minimera sina kostnader, det har bland annat skett genom att upphovspersonerna har fått mindre betalt än tidigare och blivit påtvingade utökade leveranser – mer för mindre ersättning. Framväxten av så kallade ful-avtal har ökat, alltså utköp och inlösen av rättigheter. Upphovspersonerna har haft svårt att stå emot detta och i många fall har man tvingats acceptera försämrade villkor.

Vissa onlinetjänster, i många fall ägda av samma bolag som de tidigare nämnda, låter användare av tjänster ladda upp skyddade verk på sina plattformar. Även detta ett aktivt användande av skyddade verk utan att tillstånd vare inhämtats eller givits. I stället har man gömt sig bakom listigt formulerade användarvillkor som gör användaren ansvarig. Dessa tjänster tjänar stora pengar på annonser och användardata, inkomster de inte haft utan användning av de skyddade verken. Det innebär att upphovspersonerna inte får de intäkter de borde genom ersättningar för nyttjanden men det innebär också att intäkterna från de etablerade aktörerna har minskat. Allt eftersom digitaliseringen tilltar så ändras pengaströmmarna i systemen, dessa onlinetjänster bidrar i mycket liten utsträckning till finansieringen av kultursektorn i stort och inte alls till bildsektorn. I stället utarmas den av deras verksamhet, de fungerar därför som kulturens parasiter.

Svag efterlevnad av namngivelse samt agerande från vissa nätföretag som samlar in och tillgängliggör, utan att teckna avtal, en stor mängd bilder via sina sökmotorer på nätet. Dessa bilder som är tillgängliggjorda som länkar och som upphovspersonerna inte ersätts för

återkommer därefter på en mängd platser, även då utan ersättning och avtal. Denna typ av konkurrens med gratis är helt omöjlig att hantera utan lagligt stöd.

Det är därför av stor betydelse att det nu antagits ett direktiv som i flera avseenden delar analysen att detta inte är hållbart och som syftar till att både förbättra och även restaurera upphovspersonernas ställning. Det sker på flera sätt. Direktivet bör därför genomföras i svensk rätt med detta för ögonen och lagstiftaren måste tillerkänna upphovsrättslagen dess funktion att skydda och säkerställa en fortsatt kulturproduktion av hög kvalitet.

Bildskaparnas svaga ställning har dokumenterats i 40 år och i praktiken har mycket litet gjorts för att förändra situationen. I stället har utvecklingen varit stark negativ på många områden. Därför är direktivets införande av betydelse och den obalanserade situationen måste nu korrigeras på ett strukturerat och kraftfullt sätt.

5 Nya inskränkningar i upphovsrätten

5.1 Allmänna utgångspunkter

Bildupphovsrätt delar uppfattningen i promemorian att inskränkningarna ska begränsas till de i svensk lag redan existerande, förutom de som nu måste införas enligt direktivet. Den framtida översynen av inskränkningarna som promemorian ser som nödvändig ser vi ett stort behov av men kanske av andra skäl. Vi vill särskilt framhålla att en översyn måste syfta till att stärka bildskaparnas ställning på den digitala upphovsrättsmarknaden, vi ser den svaga inkomstsituationen som ett resultat av ett allt för svagt lagligt skydd som endast delvis åtgärdas genom de förslag som presenteras i direktivet och promemorian. Därför anser vi att det behövs ett bredare grepp där utvecklingen de senaste 20 åren analyseras till exempel domstolspraxis, hur upphovsrättsliga begrepp används och förändrats med anledning av digitala nyttjanden samt även se över frågan om namngivelse och om Sverige uppfyller kraven i EU:s *acquis* härvidlag. Vi tycker oss se att den digitala verkligheten inte fullt ut speglas i lagstiftningen utan att det skett en påbyggnad på en tidigare struktur, en struktur som delvis är passerad och det nya manifesteras inte tillräckligt.

För att bibehålla och utveckla en stark kulturproduktion måste det mönstret med minskande intäkter för kulturskaparen brytas. Inskränkningar medför en förmögenhetsöverföring från bildskaparna som kollektiv till andra aktörer. Flera av inskränkningarna kan mildras och omvandlas på sådant sätt att ersättning utgår.

Högsta domstolens uttalande¹ om trestegsregelns tillämpning bör vara utgångspunkten både för förevarande lagstiftningsarbete och för en översyn. Trestegsregeln är av avgörande betydelse vid den avvägning av intressen som ska ske vid införande av inskränkningar och medför att upphovsrättslagens syfte att skydda kreativ kulturproduktion upprätthålls. HD anger att trestegsregeln ska användas både av lagstiftaren och av domstolarna. Vidare anges i förevarande dom följande vilket torde tjäna som vägledning för lagstiftaren i förevarande lagstiftningsärende.

---

¹ NJA 2016 sid 212

”Trestegsregelns kriterier innebär för det första att det ska vara fråga om en inskränkning för ett särskilt fall, dvs. inskränkningen ska vara tydligt avgränsad och preciserad. Vad därefter gäller det normala utnyttjandet av verket ska beaktas att inskränkningen inte konkurrerar med upphovsmannens rätt att ekonomiskt exploatera sitt verk. I detta ligger inte bara det nuvarande utnyttjandet, utan det bör ske en dynamisk tolkning som beaktar upphovsmannens rätt att exploatera verket på de nya sätt som teknikutvecklingen öppnar för. Slutligen ska prövas huruvida inskränkningen skulle oskäligt inkräkta på upphovsmannens legitima intressen. Här ska göras en avvägning av om inskränkningen i ensamrätten kan motiveras av ett starkare allmänt intresse. Det är alltså fråga om en proportionalitetsbedömning.”²

”Vid lagstiftning rörande inskränkningar i upphovsrätten ska principerna i trestegsregeln beaktas (se [prop. 2004/05:110 s. 83](#) f.). Detta får också ses som en anvisning vid domstols prövning av hur olika bestämmelser om inskränkningar i upphovsrätten ska tolkas.”³

Vi ser också att promemorian i flera avsnitt är otydligt eller i vissa fall till och med medger användning av icke offentliggjorda verk under en inskränkning eller med stöd av avtalslicens. Vi har levt i föreställningen att man i svensk upphovsrätt klart och tydligt angivit att inskränkningar endast kan tillämpas på offentliggjorda verk. Konsekvenserna av att kunna bryta igenom skyddet även för icke offentliggjorda verk är inte analyserade och inte heller frågan om det är förenligt med principerna bakom avtalslicens. Vi menar att denna fråga borde analyserats bättre och att den bör ingå i den översyn som ska ske.

Vår erfarenhet av den allt ökande bildanvändningen är att även professionella bildanvändare bortser från plikten att ange upphovspersonens namn, även när man känner till namnet anges det inte vid återgivningar av olika slag. Det skapar problem vid identifiering och ersättning samt vid vidareanvändning som andra användare önskar göra. Det ökar problemen kring de så kallade herrelösa verken. Det finns även utslag i domstol som enligt vår mening kan ifrågasättas avseende om kravet på god sed överensstämmer med EU-regleringen. En källa till missförstånd är att Sverige infört namngivelsen på ett annat sätt än vad som anges i direktivet från 2001⁴. Sammantaget finns det anledning att även innefatta denna fråga, om angivande av källa och namn, i en kommande översyn.

Bildupphovsrätt vill även framföra att det råder en betydande förvirring kring begreppen *utgivare*, *utgivning*, *publicering* och motsvarande i förslagen till 48 b §, 48 c § och så vidare. Det får konsekvenser bland annat för domstolarnas bedömningar och en förbättrad vokabulär skulle leda till en ökad rättssäkerhet, till exempel är *tillgängliggörande* ett korrekt begrepp när det gäller användning online till skillnad från *utgivning* och *publicering*. Vi har i denna skrivelse använt bättre begrepp för att beskriva medieföretags verksamhet. Begreppsfrågorna behöver en strukturerad genomlysning som lämpligen sker i den aviserade översynen.

---

² NJA 2016 sid 212 punkt 12

³ NJA 2016 sid 212 punkt 13

⁴ Direktiv 2001/29/EG

5.2 Framställning av exemplar för text- och datautvinning

Bildupphovsrätt kan konstatera att promemorian inför de inskränkningar som direktivet anger som tvingande.

5.3 Användning av verk vid undervisning

Bildupphovsrätt vill framföra:

- Endast direktivets tvingande inskränkning bör införas och vi avstyrker ytterligare utvidgning av inskränkningen till att även omfatta analoga nyttjanden.
- Direktivets möjlighet till kompensation för inskränkningen ska införas i svensk lagstiftning.
- Existerande avtalslicens för undervisningsområdet ska ges företräde före inskränkningar enligt promemorians förslag.

EU direktivets inskränkingsbestämmelse tar sikte på digital distansundervisning. Det är olyckligt att bredda inskränkningen till områden som inte motiveras av direktivtexten. De ytterligare inskränkningarna motiveras inte heller i promemorians förslag. Det motsäger vad som tidigare framförts i promemorians avsnitt 5.1 på sidan 57.

Eftersom den nu existerande avtalslicensen för undervisningsväsendet föreslås ge företräde före inskränkningar framstår det som att behovet av att införa ytterligare inskränkningar är obefintligt. Vi har inte heller hört eller sett någon begäran av en sådan inskränkning. I stället har vi kunnat läsa av att den svenska avtalslicensen fungerat utomordentligt väl sedan 1970-talet slut. Den har utvecklats i linje med de krav som succesivt ställts genom utvecklingen av teknik och pedagogik. Det vore att göra undervisningsområdet en björntjänst om inskränkningen skulle uppfattas som ett alternativ till rådande avtalslösning. Bara risken för att så kan ske borde ge anledning till att omintetgöra en sådan utveckling.

Enligt EU-direktivet artikel 5.4 finns det möjlighet att införa en ekonomisk kompensation för inskränkningen. Bildupphovsrätt anser att möjligheten till kompensation bör införas i lagtexten vilket är logiskt med hänsyn till att en avtalslicens reglerar området. Det blir då helt i enlighet med det som bland annat, enligt promemorian på sidan 97, motiverar avtalslicenser generellt d.v.s. "att se till att inte nyttjanden sker under förhållanden där avtal saknas och rättighetshavarna därmed går miste om ersättning."

Vi delar inte promemorians farhåga om att en kompensationsordning medför en administrativ börda för användaren. Det problemet kan i stället uppstå i avgränsningen mellan avtalslicensens och inskränkningens tillämpning. Genom införandet av kompensationsordning för den nödvändiga inskränkningen och samtidigt begränsa inskränkningens tillämpning underlättas avtalstecknandet. Ekonomiska incitament för att använda inskränkningar i stället för avtalslicensen uppstår därmed inte.

Det är också logiskt att begränsa de nya inskränkningarna till de som måste införas samt att ekonomisk kompensation för dessa införas. I det fall ytterligare inskränkningar införas bör dessa behandlas i den föreslagna kommande översynen.

5.4 Framställning av exemplar för bevarandeändamål

Mot bakgrund av den i svensk lag redan existerande regleringen ser vi inget problem med att den i viss mån breddas till fler institutioner med dessa behov.

5.5 Gemensamma bestämmelser

Artikel 7.1, anger att en avtalsbestämmelse som strider mot bland andra artikel 5, artikel 5.2 upphäver effekten av 7.1 om det finns lämpliga licenser som tillåter användning enligt 5.1 lätt tillgängliga på marknaden. Den metod som direktivet anger för att nå syftet att ett avtal får giltighet före en inskränkning, är inte helt oproblematiske. Det bör inte få råda något tvivel om att den frivillighet som avtal tecknande med avtalslicens kännetecknas av härvidlag äventyras.

6 Kulturarvsinstitutioners användning av verk som inte finns i handeln

Mot bakgrund av den i svensk lag redan existerande avtalslicensen för området, som är väl utformad och funktionell, torde behovet av den aktuella regleringen vara mycket litet.

7 Avtalslicenser

Bildupphovsrätt:

- instämmer med promemorians förslag.

Avtalslicenserna har visat stor anpassningsbarhet till förändringar som användarna efterfråga främst som följd av digitalisering och annan teknikutveckling. Avtalstecknande sker under bred medverkan av berörda rättighetshavare och så kallade "opt. outs" är sparsamt förekommande. Genom avtalslicenser har verksamheter som berör ett stort antal medborgare kunnat regleras med detta instrument. Det är välkommet att avtalslicenssystemet nu tryggas.

Det förslag till informationsåtgärder som tidigare inte finns i svensk lag och som nu införs framstår som rimliga och bör inte leda till några problem.

8 Medling vid licensiering av filmverk för beställarvideotjänster

Bildupphovsrätt yttrar sig inte över förslaget i denna del.

9 Fria återgivningar av bildkonstverk

Bildupphovsrätt:

- anser att regelns omfattning måste tydliggöras ytterligare.

Inskränkningen är en ytterst udda detaljreglering. Att den finns i ett EU direktiv är endast ett uttryck för den politisering och positionering som skett inom upphovsrätten i och med de stora plattformarnas framväxt. Uppenbarligen finns det intressenter som tror sig kunna använda denna regel som en hävstång för att kunna minimera skyddet av fotografiska bilder och verk.

Det är endast fotografiska bilder som kan omfattas av inskränkningen. Dessa fotografiska bilder kan dessutom endast utgöra avbildningar av konstverk vars skydd löpt ut. Dessa verk

finns huvudsakligen på de större museerna. Den fotografiska verksamhet dessa museer organiserar för avbilda och tillgängliggöra den äldre konsten kan inte anses omfattas av regeln. Detta eftersom det här handlar uteslutande om professionellt utfört fotografi där man vidtar en mängd arrangemang, ljussättning, särskild studio, professionella fotografer etc. för att säkerställa att konstverken återges såsom de framstår vid ett direkt betraktande. Dessa avbildningar är därmed inte fotografiska bilder enligt svensk lag. Det måste mycket tydligt anges i förarbetena att endast fotografisk bild av äldre konstverk kan aktualisera regeln.

Det är väsentligt att förarbetena får en utformning som inte medger att den fungerande svenska ordningen med fotografiska verk och fotografiska bilder äventyras.

10 En ny rättighet för utgivare av presspublikationer

Bildupphovsrätt anser att:

- Det ska införas en särskild avtalslicens för området.
- Direktivets artikel 15.2 ska föras in i lagtexten.
- Den nya 48 b § måste utformas enligt ordalydelsen i direktivet, nämligen "användningen av enskilda ord i, eller mycket korta utdrag ur, en presspublikation".
- En hänvisning till att rättigheter enligt 49 a § ingår i rättigheten ska införas.
- En översyn av länkning av bilder bör genomföras.

Rättigheten för presspublikationen är komplex

Den rättighet som införs i och med artikel 15 i direktivet innebär att en ny samlad rättighet införs för ägaren till en presspublikation. Rättigheterna till det skyddade material som ingår i "presspublikationer" finns dock redan hos de upphovspersoner som skrivit texterna, framställt bilderna, formgivit mm. Problemet är och har varit att rättigheterna är oklart fördelade och rättighetshavarna svagt organiserade. Därför har behovet av en ny rättighet framstått som nödvändigt och den införs i direktivet som ett investeringskydd för presspublikationen. Den nya närstående rättigheten för presspublikationer medför att dessa ges en förhandlingsposition i förhållande till plattformar/nyhetsaggregatorer. De senare kan därför inte längre använda presspublikationen utan att teckna avtal om användningen.

Upphovspersonernas rättigheter till det material som ingår i presspublikationerna kvarstår ograverade av presspublicistens rättighet, samtidigt som upphovspersonerna också garanteras en lämplig andel av den ersättning som den nya "investeringsrättigheten" ska ge. Det görs genom artikel 15.2 och 15.5, som bör återges i lagtexten.

I promemorian har direktivet införts på ett visst sätt, nämligen som att det är en rätt endast för presspublicisten/ägaren av presspublikationen. Till denna kopplas sedan en ersättningsrätt för upphovspersonerna med rättigheter i presspublikationen. Vi menar att det är ett statiskt införande som medför betydande problem. I stället måste man se till helheten och till den faktiska situationen. Presspublikationen är en produkt med flera olika rättighetshavare med samma rätt till att ingå avtal kring sina prestationer och till ersättning på liknande grund. Den hierarki av rättighetsutövande som promemorian ger uttryck för överensstämmer inte med verkliga förhållanden. Presspublicisten har inte förvärvat samtliga

rättigheter som ingår i publikationen, vilket synes vara utgångspunkten för genomförandet enligt promemorian.

Särskild avtalslicens är nödvändig

Hur avtal ska komma till stånd utifrån den föreslagna lagstiftningen är den centrala frågan. Målsättningen med artikel 15 är att både medieföretag och upphovspersoner ska tillförsäkras ersättning från plattformarna. Den naturliga utgångspunkten, för svensk del, borde därför vara att dessa gemensamt ska tillvarata sina rättigheter.

En särskild avtalslicens för området är rationell eftersom den ger samtliga parter i avtalet insyn i förhandling och fördelning av de ersättningar som förhandlats fram. En särskild avtalslicens är även till fördel för den som tecknar avtal i och med att denne skyddas från tillkommande krav från utanförstående. Eftersom avgränsningen av begreppet presspublikation i artikel 15 inte är helt tydlig framstår en särskild avtalslicens även av det skälet som lämplig. En särskild avtalslicens skapar inte i sig själv en avtalsmarknad, men det är ett starkt stöd för rättighetshavarna för ett gemensamt agerande. Genom en särskild avtalslicens kan parterna avgränsa avtalsvillkoren och precisera omfånget av nyttjandet. Avtalslicensen är ett flexibelt instrument som disponeras av parterna gemensamt.

Vi ser tydliga problem om ett gemensamt agerande mellan hela branschen inte kan etableras. Dels utstår den påtagliga risken att upphovspersoner inte får den ersättning de har rätt till. Vi ser också att det förutom konflikter mellan rättighetshavare och nyhetsaggregatorer/plattformar också kan uppstå konflikter mellan medieföretag och upphovspersoner. Avtalstecknande kan försvåras eller tecknas på för låg nivå. En fragmenterad licensiering kan även leda till konflikter inom utgivarkollektivet, även det skulle försvåra att en rationell avtalsförhandling kommer till stånd. En fragmenterad licensiering kommer också att leda till en olika behandling av upphovspersonernas rättigheter på samma marknad, det vill säga olika betalt för likartade nyttjanden.

Man bör beakta att det här handlar om stora ekonomiska värden. Värden som både kan gå förlorade och som kan medföra att konfliktnivån blir högre.

Inför artikel 15.2

Genom att inte införa artikel 15.2 i svensk lag avviker förslaget från direktivet, ambitionen att nära följa direktivtexten frångås. Det är inte tillfredsställande med tanke på syftet med direktivet och särskilt artikel 15, att upphovspersonernas position ska förstärkas. Genom artikel 15 sker det en samtidig, nödvändig, förstärkning av utgivarnas position. Det senare ska inte ske på de förras bekostnad utan tvärtom betonar art 15 att både presspublicister och upphovspersoner ska ha nytta av den nya regleringen. Artikel 15 bör därför införas på ett sådant sätt att upphovspersonerna ges inflytande över hur deras rättigheter hanteras inom ramen för den nya rättigheten. Om inte det sker äventyrar deras rättigheter och möjligheter att få ersättningar.

Den nya närstående rättigheten aktiveras bara i förhållande till "onlineanvändning av deras presspublikationer som görs av leverantörer av informations-samhällets tjänster". Den ska och får inte konsumera upphovspersonernas rättigheter och det ska inte heller möjliggöras att

det sker i praktiken. Upphovspersonerna måste därför ges möjlighet att delta i förhandlingar och avtalstecknande, eftersom deras rättigheter i högsta grad berörs. Förhållandena på undervisningsområdet där presspublicister och upphovspersoner uppträder gemensamt är på många sätt likartade.

Bilder kan inte citeras

I förslaget till 48 b § undantas från rätten ”mycket korta utdrag ur en presspublikation.” Ordalydelsen i direktivets artikel 5.1 är att undantaget avser ”användningen av enskilda ord i, eller mycket korta utdrag ur, en presspublikation.” Den exakta innebörden av vad det innebär är inte klarlagt och rättspraxis kommer att få klargöra vad som avses. Det är olyckligt att i den svenska lagtexten inte ta in hela uttrycket i artikeln, utan endast en bisats. Genom förslagets utformning kan tillämpningen av undantaget komma att breddas på ett sätt som inte är angivet. Särskilt som det i promemorian på sidorna 119–120 även talas om att bilder och video skulle kunna vara korta utdrag. Hela artikeln bör för klarhets skull föras in i lagförslaget.

En bild är ett verk (i vissa fall fotografisk bild) och kan inte falla inom ramen för korta utdrag, vilket även gäller för en video. En bild måste betraktas som en helhet även när den ingår som en illustration till en berättelse eller en nyhetshändelse. Bilder kan inte citeras som text. Inskränkningar för bild reglerar, på andra sätt, under vilka omständigheter bildverk får användas utan tillstånd som det handlar om i 48 b §. Även här måste uppmärksammas att upphovspersonerna har kvar sina rättigheter ograverade inom ramen för denna särskilda ersättningsrätt. Ersättningsrätten får inte i något avseende gå längre med följd att ensamrätten konsumeras. Promemorians text kan ge intryck av ett avsevärt bredare friområde än vad som domstolar kommer att fastställa.

Stärk upphovspersonernas ställning

Införandet av upphovspersonernas rätt till ersättning, i promemorians förslag, innebär att obligatorisk kollektiv förvaltning införs. Bildupphovsrätt har i och för sig inget att erinra mot förslaget om obligatorisk kollektiv förvaltning, det är en rationell hantering av denna rättighet. Vi vänder oss mot att ersättningsrätten införs endast i relation till medieföretaget och utgår endast om företaget förhandlat fram ersättning. Promemorian anger, underförstått, att den rätt upphovspersonen har därför kan komma att bli värdelös. Därmed försvagas upphovspersonernas ställning.

Rätten kan i och för sig kan göras gällande av medieföretaget ensam eftersom det inte finns krav på att göra rätten gällande samtidigt. Dock ska upphovspersonernas rättigheter i förhållande till plattformen vara ograverade. Om upphovspersonen bara kan vända sig till medieföretaget med krav på ersättning har ensamrätten begränsats och därmed uppstår frågan om det här inför en slags tvångslicens eller inskränkning, helt klart begränsas upphovspersonernas möjlighet att utöva sina rättigheter.

Det behöver klargöras att upphovspersonerna alltid har valet att även vända sig mot plattformen och kräva ersättning för sina rättigheter.

Det nu framförda pekar mot att samtliga rättigheter och rättighetshavare bör ställa sina rättigheter till förfogande samtidigt och samordnat i förhållande till nyhetsaggregator/plattform.

Det kan också nämnas att det i flera medlemsstater genomförs sådana ordningar där man skapar gemensamma förhandlingslösningar, till exempel i Danmark och Spanien.

Fotografisk bild

Det är en brist i promemorians förslag avseende att fotografisk bild enligt 49 a § inte kopplas till rättigheten för presspublikationer. Det kan leda till missförstånd och det bör klargöras att rättigheter enligt 49 a § även gäller avseende presspublikationer och den nya rättigheten. Vid ett korrekt införande av artikel 15.2 bör man även där tillse att 49 a § omfattas.

Övriga synpunkter

I promemorian på sidan 119 förs en diskussion om länkning och hyperlänkning med anledning av att länkning som sådan inte omfattas av artikel 15, samtidigt som det faktiskt är en länkingsåtgärd som vidtas från aggregatorer/plattformar. Det står allt klarare att frågan om länkar, genom EU-domstolens olika domar, kommit att bli alltmer svår genomtränglig. Det blandas mellan objektiva och subjektiva kriterier och tekniska samt formella kriterier har givit stor betydelse emedan sociala och marknadsmässiga har fallit i bakgrunden. Ett sådant område där det visat sig vara svårt att reglera är sökmotorers omfattande nyttjande av stillbilder. Dessa söker igenom nätet på bilder och indexerar och sorterar dessa på ett sätt att de sedan genom sökmotorn kan ställas till förfogande för nyttjanden. Det är en verksamhet som slår mot enskilda bildskapare såväl som företag inom bildområdet. Frågan om att reglera detta var uppe i direktivförhandlingarna (som förslag till artikel 13 b) genom ett initiativ från EU-parlamentet men frågan föll bort i förhandlingarna om direktivet. Det är ett utomordentligt bra exempel på hur bildskapares prestationer i stor omfattning används som genererar massiva inkomster för sökmotorerna, bilderna används frekvent av allmänheten men bildskaparen får inga inkomster. Snarare drabbas deras verksamheter negativt både direkt och indirekt, det sker en undan- och utträngning av de verksamheter där inkomster genereras till bildskaparna. En översyn i frågan bör ske inom departementet och en ståndpunkt utarbetas.

12 Upphovsrättsligt ansvar för vissa leverantörer av onlinetjänster

Bildupphovsrätt anser:

- Att artikel 17 ska införas i nära anslutning till artiklarna i direktivet. Vi avvisar att lagförslaget ska bygga på Generaladvokatens förslag till dom och rekommendationen från EU-kommissionen.
- Att "konkurrerande tjänst" inte ska föras in i svensk lag.
- Att definitionen av de onlinetjänster som omfattas enligt artikel 17.2 "vidtar en åtgärd som innebär en överföring till eller ett tillgängliggörande för allmänheten" bör läggas först i lagtexten.
- Att direktivets krav på att "ha gjort vad man kunnat för att erhålla ett tillstånd" införs i stället för förslaget att "ha gjort vad som skäligen kan krävas".

- Att livesändningar/livestreaming ska omfattas av svensk lag.
- Att det ska klargöras att onlinetjänsten ska erlagga ersättning även för de verk som läggs upp av dess användare under hänvisning till en inskränkning.

Skapa förutsägbarhet på marknaden

Lagförslaget bygger förutom på direktivet också på den guidning⁵ för genomförande av artikel 17 som EU-kommissionen utfärdat i juni 2021 samt även på förslaget till dom⁶ från Generaladvokaten i det ännu inte avgjorda målet C-401/19 Polen mot parlamentet och rådet. Bildupphovsrätt är mycket kritisk till att införa direktivet genom att ge tolkningsföreträde för ovan nämnda. Det får betydande konsekvenser för hur artikel 17 införs. Bland annat blir definitionen av de plattformar som träffas av direktivets regler avsevärt försvagade genom att avvika från direktivets systematik. Det finns i stället starka skäl som talar för att strikt införa direktivet enligt dess text och avvakta den rättskipning som framkommer genom domar i EU-domstolen. Bildupphovsrätts uppfattning är att svensk lagstiftning blir instabilare av förslaget till införandet och befarar att det leder till ökad oklarhet för avtalspartnerna om vad som gäller. Det medför ökade problem vid förhandlingar om avtalstecknande och för svenska domstolar. Osäkerheten som tillförs i form av icke relevanta rättskällor kommer att leda till ett ökat behov av vända sig till EU-domstolen för tolkning av svensk rätt. EU-domstolen måste i sina kommande domar gå tillbaka till direktivet som den primära rättskällan. Vid ett direktivnära svenskt införande kan tolkningar av domar i EU-domstolen underlättas och ge avsevärda besparingar för marknadsaktörer och för svenskt domstolsväsende.

Konkurrens ska inte vara vägledande för definitionen av onlinetjänster

Hur "onlinetjänster för delning av innehåll" definieras är avgörande för upphovspersonernas möjlighet att teckna de avtal som direktivet föreskriver. Sett ur direktivets syfte riskerar definitionen i promemorians förslag till ny 52 i § att direkt utestänga ett stort antal upphovspersoner från möjligheten att reglera användningen av deras verk. Det gäller särskilt begreppen "vinstsyfte" och "konkurrerar".

Artikel 2.6 definierar karaktären på de onlinetjänster som omfattas och även de som inte omfattas anges. Bildupphovsrätt anser att det är mer klargörande att införa den definitionen i lagtexten och helt avstå från att föra in den komplexa frågan om konkurrerande tjänster. Skäl 62 anger visserligen konkurrerande tjänster som en avgränsade faktor. Men det är dock i en bred bemärkelse och inte i den snäva som lagtexten ger uttryck för. I skäl 62 framgår att "de konkurrerar med andra onlinetjänster för innehåll" och att de gör det genom "att lagra upphovsrättsskyddat innehåll och ge användarna möjlighet att ladda upp och dela en stor mängd av detta innehåll i avsikt att locka en större publik" (vår understrykning). Skäl 62 anger att man konkurrerar genom att erbjuda en stor mängd skyddat material. Den uppenbara betydelsen är att allt detta material bland annat en stor mängd bilder, såsom

⁵ COM(2021) 288 final Brussels, 4.6.2021 Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. *Guidance on Article 17 of Directive 2019/790 on Copyright in the Digital Single Market*

⁶<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=BBF3DF82313149CF69C3ABB66D6A59D2?text=&docid=244201&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=4341468>

”upphovsrättsskyddat” ska omfattas av regleringen. För att underlätta avtalsförhandlingar för upphovspersoner utanför film- och musikområdet borde det därför klart komma till uttryck att det är fallet i svensk rätt. Såsom promemorians förslag nu är utformat blir de onlinetjänster som träffas av denna allt för få. Av skäl 63 framgår att direktivet syftar till att ha en bred träffbild eftersom man anger att avgränsningar ska göras från fall till fall med beaktande av en kombination av faktorer.

Det är inte rimligt att tolka direktivet på sådant sätt att det här enbart handlar om att konkurrera med betaltjänster såsom Spotify och Netflix utan det är här fråga om en bred konkurrenssituation, aktuell och potentiell.

I det yttrande från Högsta domstolen som det refereras till i 5.1⁷ framgår också hur ”konkurrens” ska betraktas. Där anges att både nuvarande och kommande marknader samt de marknader som kan komma att undandras från upphovspersoner som kollektivt ska beaktas. På sidorna 2-3, ovan, citeras två väsentliga punkter i domstolens uttalande. Det måste tydliggöras i den kommande propositionen att det här således handlar om både aktuell och potentiell konkurrens, att det är en vid bedömning som måste göras avseende vilka onlinetjänster som omfattas. Promemorian är allt för sluten och kan dessutom komma att innebära att framtida onlinetjänster undantas från tillämpningen, vilket skulle föra tillbaka bildskaparna till situationen innan direktivets tillkomst.

Promemorians förslag har inte tagit hänsyn till hur konkurrens och undanträngande ser ut på bildområdet. Delningstjänsternas gratis utnyttjande av bildskaparnas prestationer medför ett aktivt och påtagligt undanträngande på en mängd områden, men det sker inte genom en enda stor och monopolliknande tjänst såsom YouTube. I stället finns avtal med mindre onlinetjänster till exempel museer, egna hemsidor och bildbyråers verksamhet. Gratis utnyttjanden medför på flera sätt att bildskaparnas konkurrenssituation försämras med effekt på lägre inkomster än tidigare.

Vi vänder oss även mot promemorians uttryck ”att definitionen avser att ringa in de stora delningstjänsterna.”, sidan 136. Det skapas oklarhet om vad som avses och ett oväsentligt moment tillförs. Direktivet undantar tydligt de delningstjänster som inte ska omfattas och det finns inte anledning för svenskt vidkommande att gå längre än så. Även mindre delningstjänster kan vara stora och var helt byggda på visst material till exempel bild och text. Med ”de stora delningstjänsterna” begränsar man omfattningen på ett sätt som inte speglas i artiklarna. Det strider dessutom mot systematiken i regleringen i direktivet där artikel 17.6, vilken införs som 52m §, syftar till att undanta små och nystartade företag. Artikel 2.6 är tydlig och ger en klar anvisning om vad som ska undantas från regleringen. Där finns inget som tyder på att det endast ska vara de stora delningstjänsterna som ska omfattas.

Överföring och tillgängliggörande är det centrala

Det framstår även som en underlig ordning att inte tydligt och främst klargöra att den nya regleringen avser delningstjänster som ”vidtar en åtgärd som innebär en överföring till eller ett tillgängliggörande för allmänheten”. Denna definition är den centrala och bör läggas först

---

⁷ (NJA 2016 s. 212)

i lagen. Denna bredare definition, i förhållande till förslaget 52 i § medför en ökad flexibilitet för de tjänster som kan komma att utvecklas i framtiden. Denna bakvända ordning får konsekvenser till exempel genom att man i promemorians förslag kan undanta livesändningar från regleringen.

Tydliggör att syftet är att avtal ska tecknas

Samtliga berörda konstnärsgupper, vars verk i större omfattning laddas upp på plattformarna, måste ges reella möjligheter att med lagstiftningen som stöd kunna få betalt för sina prestationer. Det syftet med direktivet framträder inte med tillräcklig tydlighet i promemorians förslag.

Onlinetjänsten ska i första hand träffa avtal för den användning som sker genom dess användares aktiviteter på plattformen, men i vissa fall kan plattformen undvika att träffa avtal. I promemorian framställs det tvärtom "Till att börja med ska redan uppladdat olovligt material som anmäls av rättighetshavaren avlägsnas. Dessutom ska tjänsteleverantören göra vad den kan för att för att få till avtal med rättsinnehavaren och för att säkerställa att specifika verk, som rättsinnehavarna har försett tjänsteleverantören med relevant och nödvändig information om, inte görs tillgänglig på tjänsten." sidan 150. Därefter följer ett textavsnitt som förklarar betydelsen både av den svenska och engelska språkversionen av direktivet. Skyldigheten att "ha gjort vad man kunnat för att erhålla ett tillstånd" förminskas till att "ha gjort vad som skäligen kan krävas". Det är en avgörande och avsevärd försvagning av kravet på att ingå avtal. Det kommer att medföra att det framstår som attraktivt för onlinetjänsten att välja att undandra sig avtalstecknande. Lagförslaget bör ändras i denna del.

Livesändningar ska omfattas

I promemorian undantas livesändningar av skälet att, efter en språklig tolkning, materialet som livestreamas inte anses lagras. Det är en stor brist i promemorian att inte innefatta detta tillgängliggörande.

Det är inte endast musik och film som livestreamas utan även, för att ta några exempel, författaruppläsningar, poesiافتنار, visningar av konstutställningar. Formen för tillgängliggörande är vanligt förekommande på plattformarna och har utvecklats starkt under pandemin. Formen kommer att utvecklas och vara en påtaglig del av det framtida tillgängliggörandet av bildskaparnas verk. Det framstår som ytterst begränsande och omodernt att undanta denna form av tillgängliggörande av bildskaparnas verk utifrån en tolkning som verkar baseras på ett oklart språkligt uttryck snarare än vad som upphovsrättsligt äger rum. Bildupphovsrätt rekommenderar att livestreaming ska omfattas i svensk lag.

Inskränkningar ska inte medföra förmån för plattformen

I lagförslaget inför ett antal tvingande inskränkningar som ska skydda användarna av tjänsten. Uppladdat skyddat material som täcks av en inskränkning ska inte kunna tas ned av tjänsten, vare sig på eget initiativ eller efter anmälan av rättsinnehavare. Användaren av tjänsterna kommer frekvent och organiserat hävda en rätt till att lägga upp skyddade verk

med stöd av olika inskränkingsbestämmelser. Det är sannolikt att tjänsterna kommer, utifrån ett eget skyddsintresse, underlätta för användaren till exempel genom sedvanliga klickrutor där användaren kan "intyga" att materialet läggs upp med stöd av (en eller flera) inskränkningar. Tjänsterna kan också använda inskränkningarna som en möjlighet att komma undan avtalsansvar, inskränkningarna blir därmed snarare till förmån för onlinetjänsten i stället för att enbart vara till förmån för användaren.

Inskränkningar införs för att avgränsa det upphovsrättsliga skyddet i förhållande till det skydd som finns för yttrandefrihet; citat, kritik och recension, karikatyr, parodi, pastisch. Det är den som avger yttrandet som ges skyddet. Bedömningen av vad som innefattas av dessa inskränkningar är komplicerade och rättsfallen är inte tillräckliga för att en vägledning. Bara av detta skäl bör man försöka minimera antalet tvistiga uppladdningar av skyddade verk.

Risken är också betydande att inskränkningarna kommer att användas på ett sätt som inte är syftet med regleringen och på ett sätt som inte går att förutse.

Det finns inga skäl för att upphovspersoner verk ska få används gratis och utan ersättning. Det är inte tjänsterna som ska ha förmånen av inskränkning, utan tjänstens användare – den som laddar upp bilderna och påstår att det sker under en inskränkning. Bildupphovsrätt anser att tjänsterna inte ska kunna undandra sig ersättningsansvar genom att undanta dessa inskränkningar från det område som ska regleras i avtal. Det bör klargöras i lagstiftningen att tjänsten är skyldig att ersätta även för den användning av verk som sker under åberopande av inskränkingsbestämmelser. Definitionen av tjänsterna innebär att de har direkt eller indirekt ekonomisk vinning av verksamheten, i det avseendet har de nytta av alla verk som läggs upp, oavsett om det sker under åberopande av en inskränkning eller inte.

Genom att klargöra att inskränkningarna inte är till förmån för och skapar ett gratisutrymme för onlinetjänsten skapas flera positiva effekter. Upphovspersoner får ersättning i enlighet med direktivets syfte och konflikter kring dessa typer av uppladdat material skulle minska avsevärt, till nytta för användare, marknad och domstolar.

13 Nya regler för upplåtelse av upphovsrätt

13.1 Inledande övervägande om upphovsrättsliga avtal

Bildupphovsrätt:

- Instämmer i att nya tvingande bestämmelser införs.
- Anser att det är olyckligt att separat, i egen utredning, hantera frågan om oavvislig ersättningsrätt skiljt från införandet av direktivet.

Bildskaparnas motparter använder ofta standardiserade avtalsmallar som i praktiken omöjliggör förhandlingar och det handlar om monopolliknande företag. Vi ser resultaten i form av successivt försämrade villkor. Bildskaparnas ställning i avtal behöver förstärkas både kollektivt och individuellt, vilket måste reflekteras i lagstiftningen. Upphovsrättslagen ska skydda upphovspersonerna, avtalsreglerna måste därför leva upp till högt ställda krav.

Samtidigt med införandet av direktivet pågår en utredning kring frågan om oavvislig ersättningsrätt för on-demand tjänster som till exempel streaming. Det är en bärande del av

direktivet och det är svårt att bedöma hur direktivet genomförs korrekt innan förslagen från utredningen presenterats. Oeftergivliga ersättningsrätter spelar, och kan komma att spela en alltmer, positiv roll för hela kulturområdet genom att användning kan fortgå samtidigt som ersättning utgår. Det är ett sätt att korrigera tidigare marknadsmisslyckanden som inneburit att upphovspersonerna lämnats i en allt för svag avtalsposition. Som exempel kan anges att sökmotorers användning av stillbilder skulle kunna regleras som en oftergivlig och kollektivt hantera ersättningsrätt.

Den oavvisliga ersättningsrätten kan spela stor roll för att förbättra bildskaparnas ekonomiska situation. Det kan ges stor flexibilitet och antingen tillerkänna del av ersättning från användare som tillägnar sig rättigheter från producenter/medieföretag med syfte att föra ut verk till konsument eller direkt från producent/medieföretag eller plattform/onlinetjänst. Eftersom denna marknad inte var känd vid tidpunkten för överlåtelse/upplåtelse av rättigheter skulle ersättningsrättigheter kunna kompensera för detta. Det kan också vara ett nyttjande som har uppstått som inte reglerats i lag eller som är oklart reglerat i lag. Värdet av upphovspersonernas prestationer har ökat men de får ingen del av ersättningen för detta.

Upphovsrättsutredningen⁸ föreslog en kodifiering av specifikationsprincipen⁹, i syfte att främja tydligare avtal på upphovsrättens område. Det ligger i linje med direktivets syfte och bör införas i samband med genomförandet av DSM-direktivet. Frågan är beredd genom utredning och remissbehandling. Det skulle gynna framväxten av tydligare och mer preciserade avtal vilket borde leda till färre tvister. Det skulle bildskaparen som är den svagare parten som oftast inte har juridiska kunskaper för att kunna förstå många av de avtal som idag läggs fram och beskrivs som standardavtal. Många av dessa avtal är så kallade ful-avtal.

Trots att en rad tvingande regler föreslås i promemorian så är dessa allt för snävt utformade och frågan är om direktivets syfte nås. Det är syftet med direktivet, att förstärka upphovspersonernas position, som ska nås.

13.2 Rätt till skälig ersättning och 13.3 Rätt till ytterligare skälig ersättning

Bildupphovsrätt rekommenderar att:

- 29 § 1 st. utformas som en "rätt till lämplig, skälig och proportionell ersättning"
- det klargörs att totala överlåtelser av den ekonomiska upphovsrätten endast i sällsynta fall är förenliga med 29 §
- 29 § 2 st. ska kunna tillämpas 20 år bakåt.
- 29 § kompletteras med möjlighet till oavvisliga ersättningsrätter

Det föreslås att ersättningsrätterna enligt artikel 18 och artikel 20 genomförs i 29 § som två nya stycken, varav den senare (artikel 20) ges en 10-årig retroaktivitet.

---

⁸ Upphovsrättsutredningen Ju 2008:07, sid 102-106.

⁹ Specifikationsprincipen innebär att avtal ska vara specifika i tid, rum och användningssätt, och att den som genom upplåtelse har rätt att förfoga över upphovsrätt inte ska anses ha fått en mer omfattande rätt än som klart framgår av avtalet. Kodifiera innebär att man lagstiftar om en sådan rådande avtalsprincip, som tillämpas men inte finns i lagstiftning.

29 § har en prägel av att omfatta rena individuella avtal, varav det första stycket handlar om kommande avtal och det andra stycket om tidigare ingångna avtal. De individuella upphovspersonerna behöver även stöd från sina organisationer för att kunna hävda sig i förhållande till allt starkare motparter. Därför behöver klargöras att 29 § även kan tillämpas på ramavtal och kollektiva avtal av olika slag.

I båda styckena i 29 § URL anges "*rätt till skälig ersättning*" medan det i EU-direktivet anges "*rätt till lämplig och proportionerlig ersättning*". Promemorians motivering till att frångå direktivets text i denna del är hänvisningar till att uttrycket "*skälig*" används i andra delar av upphovsrättslagen samtidigt som det anges att uttrycket inte prövats i domstol i någon omfattning. Konstnärsnämnden menar att det är bättre att följa direktivets uttryck även här, den svenska översättningen överensstämmer dessutom väl med den engelska texten. En lämplig utformning av lagregeln borde därför vara "*lämplig, skälig och proportionerlig ersättning*".

Det är rimligt att rättigheten skall gälla så länge som avtalet är i kraft för att det inte ska uppstå oklarheter mellan tillämpningen av de bägge styckena i 29 § URL, så att rätten kan tillämpas i alla situationer över tid. Genom promemorians förslag finns det en risk att det kan uppkomma luckor i det skydd som ska garanteras. EU-direktivets avsikt är att upphovspersoner och utövare ska garanteras en lämplig och proportionerlig ersättning för den användning av deras verk som faktiskt sker

Engångsersättningar är ibland skäliga och proportionerliga men de kombineras dessvärre ofta med totalöverlåtelse eller så kallade friköp. Det är viktigt att skilja på dessa företeelser. En engångsersättning till exempel för ett företags logotype kan vara rationell för bägge parter men en engångsersättning för ett bidrag till en bok eller tidskrift kan knappast ha den rationaliteten. I stället utarmar dessa utköp av rättigheter de konstnärliga yrkena med skadliga konsekvenser för ett levande och starkt svenskt kulturliv. Det bör klargöras att dessa utköp av rättigheter endast i undantagsfall är förenliga med 29 § 1 st.

Den föreslagna retroaktiviteten om 10 år förefaller vara allt för snäv. Många av de oskäliga avtalen har genom digitaliseringen och de nya nyttjanden som därvid skapats kommit att bli oskäliga. Det vore därför lämpligare att ge retroaktiv verkan 20 år eller från och med 2001. Då torde de större förändringarna som skett kunna fångas in av lagstiftningen.

En jämkning av avtalsregler bör kunna göras för hela avtalsperioden, alltså även retroaktivt och omfatta alla situationer där ersättningen är oskälig, olämplig och/eller oproportionerlig. I andra stycket 29 § URL begränsas verkan av en sådan jämkning som endast får påverka på kvarvarande avtalstid. Stycket ger inte rätt att jämkna andra villkor än ersättningen, vilket är begränsande eftersom andra villkor också kan påverka den skäliga ersättningen

Promemorians förslag bör även omfatta tredje parts nyttjanden. Alla relevanta nyttjanden måste omfattas av jämningsreglerna. Väsentliga intäkter kan i annat fall komma att undandras bildskaparens. Det kan relativt enkelt ske redan genom nu existerande bolagsstrukturer.

13.4 Rätt till information

Bildupphovsrätt:

- instämmer huvudsakligen med promemorians förslag.

Det är tillfredställande med ett minimiskydd i lagstiftningen som via kollektiva avtal kan förstärkas. De farhågan som framförs i promemorian gällande att plikten att lämna information kan medföra administrativa bördor ska inte överdrivas. De måste vägas mot bildskaparens intresse av att kunna följa sitt verk. Övriga bestämmelser i avsnitt 13 är beroende av att information om nyttjanden kan inhämtas. Modern informationsteknik tillsammans med lagstiftning kan dessutom medverka till att goda och effektiva rutiner utvecklas.

Rätten till information måste ha tillräcklig bredd och djup så att den möjliggör för bildskaparen att få information om nyttjandet i alla led och i fullständigt omfång. Således bör den också gälla för äldre avtal, i vart fall så länge det är ett pågående nyttjande.

13.5 Rätt att häva ett avtal

Bildupphovsrätt:

- instämmer huvudsakligen med promemorians förslag.

Rätten att helt eller delvis kunna häva ett avtal som inte fullföljs är av grundläggande natur. Hävningsrätten är väsentlig inte bara av ekonomiska skäl utan även för möjligheten att kunna nå sin publik och för att verk ska föras ut till allmänheten. Regeln bidrar aktivt till att så kallad inlåsning av verk motverkas och därmed till ett öppnare och mer mångsidigt kulturliv.

13.6 Alternativ tvistelösning

Mot bakgrund av att en särskild utredning¹⁰ arbetar med frågan är det svårt att ha en klar uppfattning och Bildupphovsrätt avvaktar utredningens betänkande.

Det kan dock påpekas att upphovspersonernas svaga ställning gör sig ytterligare påmind vid tvist eftersom kostnadsnivån avskräcker de flesta från att gå till domstol. Det gynnar starkare aktörer på de svagares bekostnad. På bildområdet har vi under senare år sett ett flertal domstolsärenden där enskilda upphovspersoner fått stå med orimligt höga kostnader för att hävda sin rätt. Medling är inte så frekvent förekommande på bildområdet men trots det är erfarenheterna även där att det är dyrt och därmed i praktiken inte möjligt för den enskilde bildskaparen.

Tvister har ofta sin bakgrund i att avtalen utformats av den starkare parten utan att den svagare kunnat inse vilka avtalsvillkor som denne accepterat. Det är därför av betydelse att kommande lagförslag tar fasta på att använda den resurs som bildskaparnas och andra kulturskapares organisationer utgör som stöd för den svagare avtalsparten och som garant för mer välbalanserade avtal. Därför bör man ge dessa organisationer en starkare position till exempel genom att införa rätt till kollektiva förhandlingar, rätt att hänskjuta ett avtal till en

---

¹⁰ Dir 2021:31

organisation med en följande förhandlingsplikt för motpart och liknande handfasta åtgärder. Vidare kan man undersöka bättre ekonomiskt stöd till enskilda kulturskapare och dess organisationer vid processer till exempel i form försäkringsliknande förlustgarantier.

14. Övriga bestämmelser i direktivet

Bildupphovsrätt har inga kommentarer.

15. Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.

Vissa av de förslag och synpunkter vi framfört ovan påverkar dessa bestämmelser och det bör iaktas.